

ΚΟΜΗΣ ΓΚΥΛΦΟΡΔ¹

Τῶν ἡμετέρων προγόνων τὰ ἀθάνατα μνημεῖα καὶ γράμματα, ἐν οἷς δύναται τις ν' ἀνεύρῃ τὰς ὑψίστας καὶ ἀσφαλεστάτας ἀρχὰς πάσης τέχνης καὶ ἐπιστήμης, ἐπόμενον ἦτο νὰ διεγείρωσι τὰς συμπαθείας καὶ τὴν ἀγάπην τῶν σοφῶν ἀλλοεθνῶν καὶ πρὸς τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων· ἡ συμπάθεια δ' αὕτη καὶ ἀγάπη ἦτο εἰκὸς ὅτι ἔμελλε νὰ ἐκδηλωθῇ ὁσημέραι τοσοῦτω ζωηρότερα, ὅσῳ ἐντελεστέρα γίνεται καὶ ἡ σπουδὴ τῶν συγγραμμάτων καὶ τῶν μνημείων αὐτῶν. Εἰς δὲ τῶν ἀλλοεθνῶν ἀνδρῶν, ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τῆς μελέτης ταύτης καὶ ἀγαπήσας τὴν Ἑλλάδα ὡς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα, ἵνα μὴ πλέον εἴπωμεν, εἶναι ὁ Λόρδ Νόρθ, ὁ τοῖς πᾶσι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Λόρδ Γκυλφόρδ.

Εἶναι ἀληθές ὅτι περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὑπὸ πολλῶν πολλάκις ἐγένετο λόγος, ἀλλ' ὅμως αἱ ὑπ' αὐτοῦ παρασχεθεῖσαι τῇ Ἑλλάδι εὐεργεσίαι εἶναι τοσαῦται, ὥστε δίκαιον καὶ πρέπον εἶναι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ἐπαναλαμβάνωνται καὶ μνημονεύωνται, ὅπως ἡ ὀφειλουμένη εὐγνωμοσύνη, μεταβιβαζομένη ἀπὸ γενεᾶς καὶ γενεάν, διαμένη ἀνεξίτηλος ἀπὸ τῶν καρδιῶν ἡμῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτου, γεννηθεὶς ἐν τῇ ὠραίᾳ ἐκείνῃ νήσῳ, ἐνθα τῇ ἀόκνῳ τοῦ Γκυλφόρδ ἐνεργείᾳ ἰδρύθη ἡ Ἴόνιος Ἀκαδημία, ἐν ᾗ ἐξεπαιδεύθη καὶ ὁ ἐμὸς προσφιλὴς ἀδελφὸς Ἀριστείδης, παρ' οὗτινος ἐξετράφην, δίκαιον ἔκρινά ἀποτίνων φόρον εὐγνωμοσύνης, ὃν ἄλλως πᾶς Ἕλλην ἀνέξαίρετος ὀφείλει πρὸς τὸν ὑπατον τοῦτον φιλέλληνα, νὰ ποιήσω λόγον περὶ αὐτοῦ.

Ὁ Λόρδ Νόρθ, τριτότοκος υἱὸς τοῦ διασήμευ Λόρδου Νόρθ, ἐγεννήθη ἐν Λονδίνῳ τῇ 7 Φεβρουαρίου 1766· ἀποβιώσαντων δὲ ἀλληλοδιαδόχως τῶν πρεσβυτέρων αὐτοῦ ἀδελφῶν, ἄνευ ἀρρένων κληρονόμων, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ κόμητος Γκυλφόρδ, γενόμενος καὶ εἰς τῶν ὁμοτίμων τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Πεπροικισμένος δ' ἐκ φύσεως διὰ πλείστων προτερημάτων, ἐπέδόθη λίαν ἐνωρὶς καὶ ὅλαις δυνάμεσιν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἐλλήνων συγγραφέων, ἐξ ὧν ἐνεπνεύσθη εἶπερ τις καὶ ἄλλος φρονήματα φιλελληνικά. Ἐλάλει ἀπταιστως ἐκτὸς τῆς μητρικῆς γλώσσης καὶ τὴν γαλλικὴν, ἰταλικὴν, ἰσπανικὴν καὶ τὴν ἀπλοελληνικὴν, ἀνεγίνωσκε δὲ καὶ τὴν ῥωσικὴν. Ἦτο δὲ ἐγκρατέστατος καὶ τῆς κλασικῆς φιλολογίας, τῆς τε ἐλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς, τὰς σπουδὰς αὐτοῦ διήκουσε τὰς μὲν προ-

¹ Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ τῇ 4 Δεκεμβρίου 1889.

καταρχητικῶς ἐν τῷ τῆς Ἐτώνης περιφύμφ Λυκαίῳ, τὰς δ' ἐπιστημονικῶς ἐν τῷ διαπρεπεῖ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὀζωνίας, ἐνθα καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Νομικῆς.

Εἰ καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸ κόμμα τῶν Τόρεων, κόμμα εἰς ἄκρον ἀριστοκρατικόν, οὐχ ἦττον τὸ ἦθος αὐτοῦ ἦτο λίαν ἀπέριττον, δι' ὃ καὶ ἐμβλημα εἶχε τὸ τοῦ σατυρικοῦ ποιητοῦ τῶν Ῥωμαίων Ιουβενάλη «*Nobilitas sola est et unica virtus*». Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἀπεφάσισε χάριν ἀναψυχῆς νὰ περιηγηθῇ καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ἐπεσκέφθη τὴν Γαλλίαν, εἶτα δὲ τὴν Ἰταλίαν, ὁπόθεν μετέβη εἰς Κέρκυραν.

Ὁ Γκυλφόρδ, ἐρχόμενος εἰς τὴν ἀποικίαν ταύτην τῶν Κορινθίων, ἤλπιζεν ὅτι θὰ εὑρίσκειν αὐτόθι ἄγνὰ τὰ ἐλληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, καὶ ὅτι θὰ ἤκουε λαλουμένην κοινῶς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀλλ' ἐνεκὰ τῆς ἐνετικῆς κυριαρχίας καὶ τῶν ξένων δεσποτῶν, οὐ μόνον τὰ ἐλληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα εἶχον ἐξαλλαχθῇ ἐν Κερκύρᾳ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα εἶχεν ἀντικατασταθῇ δι' ἐφαρμένης ἰταλικῆς, ἐν ᾧ τὸ πάτριον ἰδίωμα διετηρεῖτο ἄγνόν μόνον ἐν τοῖς ἀποκέντροις χωρίοις τῆς νήσου.

Ἀποβιβασθεὶς εἰς Κέρκυραν ὁ Γκυλφόρδ, ἀπεγοητεύθη, ὡς εἰκός, ἐκ τῆς ἀθλίας ταύτης καταστάσεως, διαμείνας δὲ ἐν τῇ νήσῳ ἐπὶ ἐβδομάδα περίπου, ἀνεχώρησε τεθλιμμένος καὶ μετέβη εἰς Λευκάδα. Ἐκεῖ ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ φαντασία εὔρε μικράν, ἂν οὐχὶ ἀρκοῦσαν πνευματικὴν τροφήν, ὅπως καρέσῃ τὴν ἀπλήστως ἐλληνισμὸν ποθεῦσαν ψυχὴν αὐτοῦ, διότι ἡ Λευκὰς διετῆρει ἄγνότερα τὰ ἐλληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, καθὼς καὶ τὴν γλῶσσαν. Ἐκ δὲ τῆς Λευκάδος ἀπῆλθεν εἰς Ἰθάκην, ἠθέλησε δὲ νὰ ἀποβιβασθῇ εἰς τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο μέρος, ἐνθα, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἀπεβιβάσθη ἐπανακάμπτων εἰς τὸ βασίλειον αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Λαέρτου, ὁ πολύτροπος καὶ πολὺπλαγκτος Ὀδυσσεύς. Ὅση ἀθυρία καὶ λύπη εἶχε καταλάβει τὸν φιλέλληνα περιηγητὴν ἐν Κερκύρᾳ, διὰ τοσοῦτου ἐνθουσιασμοῦ καὶ εὐχαριστήσεως ἐπληρώθη ἡ καρδία του ἐν Ἰθάκῃ. Ἀκούων ἐκεῖ λαλουμένην τὴν ἀπλοελληνικὴν καὶ ἀναπολῶν ἐν τῇ ζωνρᾷ φαντασίᾳ ταῦτα γραφικὰς τῆς Ὀδυσσεΐας εἰκόνας, ἐφαντάζετο ὅτι ἔζη κατὰ τοὺς ὀμηρικοὺς ἐκείνους χρόνους, καὶ ὅτι ἔβλεπεν ἐνώπιόν του τὰς ἀφελεῖς καὶ ποιητικωτάτας ἐκείνας σκηνάς, ἃς μετὰ τοσαύτης φυσικότητος καὶ χάριτος περιγράφει ὁ θεῖος ῥαψωδός. Γοητευθεὶς δ' εἰς ἄκρον καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀφελείας τῶν κατοίκων διέμεινεν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἕτος περίπου· ἀπεφάσισε δὲ ν' ἀπέλθῃ, ὅπως περιηγηθῇ καὶ ἄλλας ἐλληνικὰς χώρας. Ἡ ἀπόφασις τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐβύλισεν ἀπασαν τὴν νῆσον εἰς μεγάλην λύπην, διότι πάντες εἶχον ὑπεραγαπήσει αὐτὸν καὶ πάντες τὸν ἐθεώρουν ὡς ἀχώριστον συμπολίτην των. Ἀλλὰ τὴν ἄκραν ταύτην δυσθυμίαν τῶν Ἰθακησίων ἐμετρίχεν ἡ παρὰ τοῦ Γκυλφόρδ δοθεῖσα υπόσχεσις, ὅτι ταχέως θὰ ἐπέστρεφε πάλιν εἰς τὴν ἀγαπητὴν αὐτῷ νῆσον. Πρωίαν δὲ τινα,

ἀφ' οὗ ἀπεχχιρέτισε πάντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου καὶ τὰ κυκλώ-
πεια ἐρείπια αὐτῆς, ἀνεχώρησεν, ἀφείς περιλύπους τοὺς Ἰθακησίους.

Μετὰ τὴν πατρίδα τοῦ Ὀδυσσεύς ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας, τὴν Τίρου-
θζ, τὰς Μυκήνας, τὰ κοινόβια τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τὴν Σαύργην, Κων-
σταντινούπολιν, Κύπρον καὶ Ἀλεξάνδρειαν.

Ἡ μακρὰ αὕτη περιήγησις τοῦ Γκυλφόρδ, διεθέρμανεν ἔτι μᾶλλον τὰ
ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος αἰσθήματά του, καθόσον πανταχοῦ ἀπῆντα σπουδαῖα
μνημεῖα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ. Εἰς τοσοῦτον δὲ βαθμὸν ηὐξήθη ὁ ἐν-
θουσιασμός του πρὸς πᾶν ὅ,τι ἑλληνικόν, ὥστε, ἐπιστρέψας βραδύτερον
εἰς Κερκύραν, ἡσπάσθη δημοσίᾳ τὸ ἡμέτερον θρήσκευμα, δοὺς τὴν ὁμο-
λογίαν ταύτην τῆς νέας πίστεώς του ἐν τῷ ἐν Κερκύρᾳ ἱερῷ ναῷ τῆς
Μανδρακίνης, ἐνώπιον τοῦ πρωτοπαπᾶ Κερκύρας Δ. Πετρετίν¹. Μετ'
ὀλίγον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπιθεθεὶς εἰς τὸν δημόσιον βίον.
Καὶ ἐν τῷ σταδίῳ δὲ τούτῳ διεκρίθη ὁ Γκυλφόρδ, ἰδίως δὲ ἀποσταλαὶς
κατὰ τὸ 1793 ἐκ Κορσικῆς, ἣτις διετέλει τότε ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προ-
στασίαν, εἰς Ῥώμην πρὸς τακτοποίησιν ἐκκλησιαστικῶν τινων ὑποθέ-
σεων, λίαν ἐξετιμήθη διὰ τὴν πολυμαθείαν του καὶ τὸ προσηνές τοῦ
χαρακτῆρος. Μεγάλως δ' ἐθαύμαζε τὸν ἄνδρα καὶ ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν
ἐκείνην σοφὸς Πάπας Πῖος ὁ Γ', ἀλλ' ἐξεδήλου τὴν λύπην του λέγων
«Δυστύχημα τοιοῦτος ἄνθρωπος νὰ ἦναι αἰρετικός!»

Τῆς νήσου Κορσικῆς ἐπανελθούσης εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Γαλλίας κατὰ
Ὀκτώβριον τοῦ 1795, ὁ Γκυλφόρδ διορίσθη Διοικητὴς τῆς νήσου Σεί-
λαν, τὴν νήσον δὲ ταύτην ἐκυβέρνησε δώδεκα ἔτη ὡς πατὴρ φιλόστοργος.
Ἀλλ' ὁ Γκυλφόρδ δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἐπὶ πολὺ ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ·
ὁ νοῦς του, ἡ καρδία του, ἐστρέφοντο πρὸς ἄλλα εὐγενέστερα αἰσθήματα,
ἥτοι ἐπεθύμει νὰ ἀσχοληθῇ δι' ὅλων τῶν δυνάμεών του ὑπὲρ τῆς εὐερ-
γείας τῆς Ἑλλάδος. Διὸ παραιτηθεὶς τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας μετέβη
εἰς Ἰταλίαν. Τὰ ἐν τῇ ὥρᾳ Ἰταλίᾳ ἀπειροπληθῆ ἁριστουργήματα τῆς
ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης, τὰ ἀπεικονίζοντα τὴν εὐκλείαν τῶν προγόνων
ἡμῶν, πρόσθε δὲ καὶ αἱ ἀγαθαὶ συμβουλαι τῶν ἀειμνήστων Ἰωάννου Κα-
ποδιστρίου καὶ Σπυρίδωνος Τρικούπη², πρὸς οὓς ὁ Γκυλφόρδ συνεδέετο δι'
ἄκρας φιλίας καὶ ἀγάπης, διεθέρμαναν τὸν ζῆλόν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑλλά-
δος.

¹ Περὶ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Γκυλφόρδ ἐκτὸς τῆς μαρτυρίας τοῦ Π. Βρετοῦ (αὐ-
τόθι, σελ. 13), εὐηρεστήθη νὰ παράσχῃ ἡμῖν θετικὰς πληροφορίες καὶ ὁ ἐν Κερκύρᾳ
πεθαστὸς ἡμῶν φίλος κ. Μ. Σ. Ἰδρωμένος, τέως πρόεδρος τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἑρετῶν
«Τὰ περὶ βαπτίσματος τοῦ Γκυλφόρδ δημοσιευθέντα, γράφει ἡμῖν ὁ κ. Ἰδρωμένος,
μοὶ ἐπεβεβαιώθησαν πρὸ καιροῦ, ὑπὸ προσώπων συγχρόνων τοῦ Γκυλφόρδ καὶ ἀξιόπι-
στων μάλιστα ἦτοι τοῦ Ἀνδρέου Μουστοξύδου καὶ τοῦ κόμητος Θεοτόχου».

² Κατὰ τὸν Π. Βρετόν, Βιογραφικὰ Ἱστορικὰ περὶ τοῦ Κόμητος Γκυλφόρδ εἰσα-
γωγὴ σελ. XIX ὁ ἀειμνήστος Σπυρίδων Τρικούπης ἦτο ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ
Λόρδου Γκυλφόρδ.

δος εἰς ὑπατον βαθμόν. Γνωρίσας ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν τότε ἐν Τεργέστη διδάσκοντα Κωνσταντῖνον τὸν Ἀσώπιον, τὸν μετὰ ταῦτα διαπρεπῆ καθηγητὴν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, καὶ διαγνοὺς ἐν αὐτῷ τὸν πρὸς τὴν παιδείαν ἐρωτὰ του, τὴν ἀκράν νοημοσύνην, καὶ τὰς λοιπὰς περικοσμούσας τὸν ἄνδρα ἀρετὰς, ἀπέστειλεν αὐτὸν πρὸς τελειοποίησιν εἰς διάφορα τῆς Γερμανίας Πανεπιστήμια. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ Κωνσταντίνου Ἀσωπίου ἐξεπαιδεύθησαν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ δαπάναις αὐτοῦ καὶ πολλοὶ ἄλλοι προσε-νεγκόντες ἔπειτα εἰς τὸ ἡμέτερον ἀρτισύστατον Κράτος ὑφίστας ὑπηρεσίας, τινὲς δὲ χρηματίσαντες καὶ καθηγηταὶ λίαν διακεκριμένοι ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἴσως δὲ καὶ ἀναντικατάστατοι, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ. Οὕτως ἐξεπαιδεύθη δαπάναις αὐτοῦ, ὁ πολὺς Θεόκλητος ὁ Φαρμακίδης εἰς τὴν θεολογίαν, Θεόδωρος ὁ Μαροῦσος εἰς τὴν ἱστορίαν, Ἀθανάσιος ὁ Πολίτης εἰς τὴν χημείαν, Νικόλαος ὁ Μανιάκης εἰς τὴν νομικὴν, Ἰωάννης ὁ Τουρληνός καὶ Ἰωάννης ὁ Καραντινός εἰς τὰ ὑψηλὰ μαθηματικά καὶ ἄλλοι πολλοί. Δὲν ἦτο δὲ μόνον χορηγὸς γενναῖος ὁ Γκυλφόρδ, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος πεποικισμένος διὰ μεγίστης ἐμβριθείας, δι' ἧς οὐ μόνον παρηκόλουθε τὰς σπουδὰς τῶν δαπάναις αὐτοῦ ἐκπαιδευομένων, ἀλλὰ μελετήσας τὴν τότε ἐν χρήσει μέθοδον τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀνακαλύψας τὰς ἀτελείας αὐτῆς, παρεκίνει τοὺς ἑαυτοῦ ὑποτρόφους, ἵνα καταγίνωνται καὶ ἀντλήσιν ἰδίως ἐκ τῆς Ἑσπερίας ὅ,τι ἔλειπε τότε ἐν τῇ ἐλληνικῇ παιδείᾳ. Διὸ ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Γοτίγγῃ διατρίβοντα τότε Κωνσταντῖνον Ἀσώπιον. «Παρ' ἡμῖν διδάσκεται τὸ τεχνολογικόν, ὀρθογραφικόν καὶ συντακτικόν τῆς παλαιᾶς γλώσσης, ἐλλείπει δὲ ἡ διδασκαλία τῆς ἀναλυτικῆς τάξεως, ἥτις διαμελίζουσα τὰς χάριτας τοῦ λεκτικοῦ, ἀναπτύσσει τὰς ἐννοίας καὶ τοὺς σκοποὺς, διδάσκουσα τὸν τρόπον καὶ τὴν μέθοδον τῆς συγγραφῆς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων φωτίζει τὸν νοῦν τοῦ ἀκροατοῦ καὶ μετὴν λυχνίαν τῆς ὀρθῆς κρίσεως καὶ ἀναλυτικῆς δυνάμεως, τὸν ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς εἰς τὴν καθάραν γνῶσιν οὐχὶ ἀπλῶς τῶν λέξεων, ἀλλ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς πραγματικῆς συρραφῆς τῶν συγγραμμάτων».

«Αὕτη ἡ μέθοδος, χωρὶς τῆς ὁποίας πλανᾶται ὅποιος ἐλπίζει νὰ μάθῃ τὴν σοφίαν μιᾶς ὁποιασδήποτε γλώσσης, εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Εὐρώπης, καὶ ἀναγκαιοτάτη νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ μελετώμενα τῶν Ἰονίων ἐπαρχιῶν κοινὰ ἐκπαιδευτήρια».

«Εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος λοιπὸν κρίνω εὐλόγον νὰ ἐνασχοληθῇς καὶ ὅπως διόλου ν' ἀφιέρωσας τὰς μελέτας σου, καταγινόμενος εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων διὰ νὰ διδάξῃς αὐτὸ τὸ εἶδος».

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ὁ λόρδος Γκυλφόρδ κατενόησεν, ὅτι τὴν εὐημερίαν τῶν κοινωνιῶν, τὴν παρ' αὐτοῖς ἀνάπτυξιν τοῦ ἠθικοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν ἀνατροφὴν αὐτήν, μεγάλως ἐξυπηρετοῦσι καλοὶ ἱερεῖς καὶ δημοδιδάσκα-

λοι, ἀρχὴ ἀναμφισβήτητος, ἀλλ' ἀτυχῶς μὴ κατανοηθεῖσα ἔτι παρ' ἡμῖν, οἵτινες οὐδεμίαν καταβάλλομεν προσπάθειαν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν προσώπων τούτων, λαμβανομένων οὐχὶ σπανίως ἐκ τῆς τελευταίας κοινωνικῆς ὑποστάθμης. Ὅτι δὲ παρ' ἡμῖν παραμελοῦνται εἰς ἄκρον τὰ ὑφιστα τὰῦτα ἀξιώματα καὶ ὅτι οὐ μόνον δὲν ἐκπληροῦσι τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεώς των, ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς ἀντιστρατεύονται πρὸς αὐτόν, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ σκηνῆς ἧς ἐγένομην αὐτόπτης μάρτυς. Μετέβην εἰς τι χωρίον τῆς Ἀττικῆς δι' ὑπόθεσιν δικαστικὴν μετὰ τὴν περάτωσιν αὐτῆς παρετέθη γέϋμα, εἰς ὃ παρεκάθησαν ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ δημοδιδάσκαλος τοῦ χωρίου κατ' ἀμφοτέρων τούτων ἐστρέφοντο ἀδιάκοπα ἀπρεπῆ σκώμματα τῶν χωρικῶν, ἡ δ' εὐπρέπεια αὐτῶν τότε μόνον ἱκανοποιήθη, ὅτε ἐπὶ τέλους, τῇ ἐπιμόνῳ προσπάθειᾳ των, ὁ δημοδιδάσκαλος ἐμεθύσθη, ἀγερθέντα δὲ πάρηκολούθησαν ἐμπαίζοντες πάντες οἱ παῖδες τοῦ χωρίου, οἱ μαθηταὶ βεβαίως αὐτοῦ. Ἀτυχῶς ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ δημοδιδάσκαλος τοῦ χωρίου ἐθεωρήθη παρ' ἡμῖν τὸ εὐτελέστατον ὄργανον τοῦ τελευταίου κομματάρχισκου, ὥστε ἄς μὴ παρ᾽ ἐνευώμεθα διὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἐντελῇ ἄλλειψιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ φρονήματος, ἔχοντες τοιαῦτα ὄργανα πρὸς ἐμψύχωσιν αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὁ εὐγενὴς Γκυλφόρδ ἔδιδε, καὶ εὐλόγως, μεγίστην σημασίαν εἰς ἀμφοτέρω ταῦτα. Πόσῃν δὲ πρόνοιαν κατέβαλεν ἰδίως ὑπὲρ τοῦ ἱερατείου μαρτυροῦσιν αἱ πολλάκι πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Ἀσώπιον ἐπιστολαὶ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. «Πολλοὺς λογιστάτους εὗρον εἰς Κέρκυραν, ἔγραφε τῷ Κωνσταντίνῳ Ἀσώπιῳ, ἐλθόντας ἐξ Εὐρώπης, οἵτινες μεγάλως δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι διὰ τὴν φιλολογίαν καὶ δι' ἄλλα μαθήματα. Ἀλλὰ φοβοῦμαι μήπως τινὲς ἐξ αὐτῶν μεταδώσωσιν εἰς τὴν νεολαίαν μας ιδέας περὶ ὀρησκειᾶς καὶ πῶς φιλοσοφικᾶς πολὺ, καὶ παντὶ τρόπῳ θὰ προσπαθῇσω ὅσον ἐνεστὶ ταχύτερον νὰ ἀναθρέψω καλῶς τὸ ἱερατεῖον. Ἐπὶ τούτῳ ὅμως ἔχω χρεῖαν σοῦ, οὐ τὰ θρησκευτικὰ φρονήματα εἶναι καλὰ, καὶ ἡ ἐπιστήμη τόσον ἐκτεταμένη». Ἐν ἄλλῃ δὲ ἐπιστολῇ ἔγραψεν αὐτῷ «Σκοπεύω νὰ συστήσω σχολεῖον διὰ τὸν ἱερὸν κλῆρον τῆς ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ στεροῦνται τῶν ἐπιτηδείων καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐκπαιδευθῶσιν ἀλλαχοῦ ἢ ἐνταῦθα. Κατ' ὁρῶσα νὰ ἐπιτρέψῃ ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸν Θεόκλητον νὰ ἔλθῃ ἐνταῦθα καὶ ἀναλάβῃ τὴν καθέδραν τὴν δι' αὐτὸν ὀρισμένην ἀλλ' ἔχω καὶ σοῦ χρεῖαν ὅχι μόνον διὰ τὴν φιλολογίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας ἢ δι' ἄλλο θεολογικὸν μάθημα· ἔχω ἐλλείψεις πολλῶν τῆς θεολογίας καθηγητῶν, ἀπορῶ δὲ ποῦ νὰ τοὺς εὔρω. Καλῶς δὲ γινώσκεις ὅτι οἱ ἐνταῦθα κληρικοὶ στεροῦνται ἀνατροφῆς, ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἐργασθῇς μετὰ ζήλου ν' ἀναπλήρῳς τὴν ἄλλειψιν ταύτην». Πόσον δὲ ἐξέτιμα τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, ἵνα νὰ δύνατο καλῶς μεμορφωμένος κληρὸς νὰ ἐπενέγκῃ,

ἐξάγετο ἐκ τῆς ἐπιμονῆς, μεθ' ἧς ἀπῆτει παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου Ἀσώπιου ν' ἀσπασθῇ τὸ ἱεραικὸν ἀξίωμα, ἀλλ' ὁ ἀοιδίμος διδάσκαλος τοῦ Γένους ἀπεποιήθη, συναισθανόμενος τὸ μέγα βάρος τοῦ προτεινομένου ἀξιώματος.

Τὰς πολυειδεῖς ἀρετὰς τοῦ Λόρδου Γκυλφόρδ ἐκτιμῶσα καὶ ἡ κατὰ τὸ 1815 συσταθεῖσα ἐν Ἀθήναις Ἑταιρεία τῶν Φιλομούσων παμφηρεῖ ἐξέλεξεν αὐτὸν Πρόεδρον, ἡ δὲ ἐκλογή αὕτη ἐπλήρωσεν αὐτὸν μεγίστης χαρᾶς, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τινος ἐπιστολῆς του, καταχωρισθείσης ἐν τῷ *Λογίῳ Ἑρμῇ*, γεγραμμένης εἰς ἀρχαίαν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, μέχρι δὲ τοῦ θανάτου του ἔφερε χρυσοῦν δακτύλιον, ἔχοντα κεχραγμένον τὸ ἑμβλημα τῆς ἑταιρείας, ἦτοι γλαῦκα καὶ περὶ αὐτὴν τὰ γράμματα ΑΘΗΝ.

Πόσον δὲ ἐνεπνέετο ἐκ πάσης ὑποθέσεως, συσχετιζομένης ὅπωςδήποτε πρὸς τὰ ἐλληνικὰ πράγματα, μαρτυρεῖ ἐκτὸς ἄλλων πινθαρικὴ τις ὠδή, ἣν ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἰκατερίνη Εἰρηνοποιῶ», δι' ἧς μεγάλως ἐξυμνεῖ Αἰκατερίνην τὴν Β' διὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους νίκας τῆς κατὰ τῶν Τούρκων, ἐξ ὧν πολλὰ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος προσεδόκα.

Ἀλλ' ὅ,τι ἰδίως ἐξαίρει τὸν ἄνδρα εἶναι οἱ μύθοι, οὓς κατέβαλε πρὸς ἱδρυσιν τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἰονίου Ἀκαδημίας. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1818, ὅτε ἤρξατο λειτουργοῦν ἐν Ἑπτανήσῳ ὁ Ἰόνιος λεγόμενος Χάρτης, ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις τῆς συστάσεως τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας. Τῷ δὲ 1820 ἡ Ἰόνιος Βουλὴ, προτάσει τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ Δ', ἀπηγόρευσε τὸν Γκυλφόρδ ἀρχοντα τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας. Ἡ ἐκτέλεσις ὁμῶς τοῦ ἔργου προσέκοπτε πολλαχῶς, διότι καὶ αὐτὸς ὁ τότε ἀρμοστής τῶν Ἰονίων Νήσων Σέρ Θωμᾶς Μέτλανδ παρενέβαλεν οὐκ ὀλίγα προσκόμματα· ἀλλ' ὁ Λόρδος Γκυλφόρδ ἀπάντα ταῦτα ἔθεσεν ἐκποδῶν, καὶ τέλος τῇ 7/19 Μαΐου 1823 τὸ Ἰόνιον Κοινobούλιον ἐξέδοτο φήμισμα περὶ συστάσεως τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ προσφιλεῖς αὐτῷ μικρὰ τῆς Ἰθάκης νῆσος, οὕσα ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς της τὸ κέντρον ἀπασῶν σχεδὸν τῶν παρακειμένων νήσων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐξέχουσα δὲ καὶ διὰ τὸ ὑγιὲς τοῦ κλίματος καὶ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἡθῶν τῶν κατοίκων της, ἐθεωρήθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς καταλληλοτάτη πρὸς τὸν τοιοῦτον σκοπὸν, ἀλλ' ὁμῶς γενικώτεραι σκέψεις ὑπερίσχυσαν καὶ ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία ἱδρυθῇ ἐν Κερκύρᾳ. Καίπερ δὲ μὴ ὑπάρχοντος πρὸς τοῦτο καταλλήλου οἰκήματος, ὁ Γκυλφόρδ, θέλων νὰ γίνῃ ἐναρξίς τοῦ ἔργου, διότι ἐφοβεῖτο τὴν ἀναβολήν, διέταξε νὰ ἀρχίσωσι τὰ μαθήματα ἐν ταῖς αἰθούσαις τῆς οἰκίας του, διὸ καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1823 ἤρξαντο διδάσκοντες ὑπὲρ τοὺς 150 νέους ἐπὶ καθηγηταὶ ἐλληνικὴν, λατινικὴν καὶ ἀγγλικὴν φιλολογίαν, θεολογίαν, ἱστορίαν, μαθηματικά, φιλοσοφίαν, ῥητορικὴν καὶ βοτανικὴν. Ἀλλ' ἡ ἐπίσημος ἐορτὴ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας ἔτε-

λέσθη τὴν 17/29 Μαΐου 1824, ὅτε παρεχωρήθη καὶ τὸ πρὸς τοῦτο ὠρι-
σμένον παλάτιον, τὸ ἐν τῷ παλαιῷ φρουρίῳ.

Ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ μεγάρου τούτου εἶχον συνέλθει ἀπὸ πρώτης
ἀπαντὲς οἱ ἐν τέλει καὶ οἱ πρόκριτοι. Τῆς τελετῆς προεπορεύοντο βάρδοι-
χοι, ὧν ὁ πρῶτος εἶχεν ἐπὶ τῆς βάρδου χρυσοκέντητον γλαῦκα, ἐμβλημα
τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας. Κατ' ἀρχὰς εἰσῆλθον οἱ καθηγηταὶ τῶν τεσσάρων
σχολῶν, ἦτοι τῆς θεολογίας, τῆς νομικῆς, τῆς ἱατρικῆς καὶ τῆς φιλολο-
γίας, μετ' αὐτοὺς δὲ ὁ ἀρχὼν τῆς Ἀκαδημίας, ὃν μετ' ἀκρατήτου ἐνθου-
σιασμοῦ ὑπεδέξατο τὸ συνωθούμενον πλῆθος. Οἱ καθηγηταὶ ἔφερον ἰδιαίτε-
ρον ἱματισμὸν διάφορον τὸ χρῶμα κατὰ τὰς διαφόρους σχολὰς, κατασκευα-
σθέντα ἐπίτηδες κατὰ τὸ δοθέν σχέδιον ὑπὸ τοῦ διασήμευ ἀριστοτέχνου
Παύλου Προσκλέντη, ἡ δὲ Ἀκαδημαϊκὴ Σύγκλητος συνεκροτήθη ἐκ τοῦ
ἄρχοντος καὶ τῶν ἤδη πανεπιστημιακῶν δίπλωμα ἐχόντων Ἀθανασίου
Πολίτου καὶ Χριστοφόρου Φιλητᾶ· εἰσῆχθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ κοσμήτορος
διαδοχικῶς καὶ ἔλαβον τὸ δίπλωμα παρὰ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλή-
του ἐπὶ καθηγηταί, οἵτινες δὲν εἶχον λάβει ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ τὸ δίπλωμα
τοῦ διδάκτορος, ἦτοι ἐπὶ θεολογίᾳ μὲν οἱ αἰδεσιμώτατοι Θεόκλητος Φαρ-
μακίδης καὶ Ἀνδρέας Ἰδρωμένος, ἐπὶ νομικῇ δὲ ὁ σκῶτος Φραγκίσκος
Βελφούρ καὶ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ ὁ Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος, Νικόλαος Πίκκο-
λος καὶ Γεώργιος Ἰωαννίδης. Μεθ' ὃ ὁ Χριστοφόρος Φιλητᾶς ἀπήγγειλε
λόγον, ἐν ᾧ εὐστόχως ἐξῆρε τὸ αἶσιον τῆς ἐπισήμου ἡμέρας. Ἀπασα ἡ
ὁμήγουρις ἐπευφήμησε καὶ ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ ἄρχοντος οἱ πάντες μετέ-
βησαν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναόν, ἐνθα, δοξαλογίας γενομένης ὑπὸ τοῦ
ιεροῦ Κλήρου, ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Κερκύρας Μακάριος ἀπήγ-
γειλεν εὐχὴν καὶ ὑψόγησε τὴν ἰδρυσιν τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας. Μετὰ
μεσημβρίαν ἐν αἰθούσῃ λαμπρῶς κεκοσμημένῃ παρετέθη τράπεζα εἰς
πλείονας τῶν ἑκατὸν κεκλημένων, προπίνοντος τοῦ ἄρχοντος ὑπὲρ τοῦ
προστάτου βασιλέως καὶ τοῦ προστατευομένου Ἰονίου Κράτους. Ὁ Λόρ-
δος μέγας ἀρμοστής Ἀδὰμ, διάδοχος τοῦ ἤδη ἀποβιώσαντος Μαίτλανδ,
προέπειν ὑπὲρ μακροβιότητος τοῦ ἄρχοντος καὶ παγιώσεως τῆς Ἰονίου
Ἀκαδημίας, ἐνθουσιωδῶς τῶν συνδαιτημόνων ἐπευφημούντων. Ἡ χάρις,
ἡ πληροῦσα τὴν καρδίαν τοῦ Γκυλφόρδ, ἐξεδηλοῦτο εἰς πάντα λόγον ἐξερ-
χόμενον τῶν χειλέων του, καὶ ἀπερίγραπτος ἦν ἡ κοινὴ ἀγαλλίασις ἐπὶ
τῇ εὐτυχείᾳ τῆς Ἀκαδημίας συστάσει.

Ἦδη ἡ μόνη του φροντίς ἦτο πῶς νὰ δυνάθῃ νὰ καταστήσῃ τὴν Ἰο-
νιον Ἀκαδημίαν ὅσον οἷόν τε τελειότεραν διὰ τῆς προσλήψεως ἐξόχων
καθηγητῶν, οὐ μόνον ἐκ τῆς ἡμεδαπῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.
Οὕτω, γινώσκων τὸν ἐν Ἰταλίᾳ διάσημον νομοδιδάσκαλον Ῥομανιῶζην,
ὅστις ἐθεωρεῖτο ἐξοχότης οὐ μόνον ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἑσπε-
ρίᾳ καὶ οὗτινος καὶ σήμερον τὰ συγγράμματα, καὶ ἰδίως τὰ περὶ τοῦ Ποι-
τομοε ιγ', Ἰανουάριος καὶ Φεβρουάριος.

νικοῦ Δικαίου, θαυμάζονται, οὐδὲ κόπου οὐδὲ δαπάνης ἐφείσθη ὅπως κατορθώσῃ νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὴν ἐν Κερκύρα καθηγησίαν, ὅπερ καὶ κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους. Καὶ ἀνεχώρησε μὲν ὁ Ῥωμανιώζης κατευθυνόμενος εἰς Κέρκυραν, ἀλλὰ παρημποδίσθη ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς Κυβερνήσεως, μὴ συγκατατεθείσης νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ διαβατήριον. Ὁ Γκυλφόρδ, θέλων νὰ καταστήσῃ τὴν ἐκπαίδευσιν κοινῶς προσιτήν, συνέτρεχε πάντας τοὺς πένητας νέους, τοὺς φλεγομένους ὑπὸ ἔρωτος πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, παρέχων εἰς τινὰς μὲν τούτων τάλληρα 12 κατὰ μῆνα, εἰς ἄλλους δὲ ἥττον ἀπόρους 6. Τοιοῦτοι δὲ νέοι ἦσαν οὐκ ὀλίγοι καθόσον, ἐκτὸς τῶν τῆς Ἑπτανήσου, ἡ φιλόξενος Κέρκυρα περιέθαλπε τότε, πλὴν ἄλλων, ἀπασαν σχεδὸν τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς Ἠπείρου, ἣτις, φοβουμένη τοὺς ἀπηνεῖς καταδιωγμοὺς τοῦ αἰμοδόρου τυράννου Ἀλῆ Πασσᾶ, ἠναγκάζετο ν' ἀφίξη κρύφα τὴν πατρίαν γῆν, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ἀπασαν ἐν γένει τὴν περιουσίαν καὶ ἄστεγος ἀνευ τῶν βιωτικῶν ἐφοδίων νὰ μεταβαίνῃ εἰς Κέρκυραν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔρκει ἡ παρά τῆς Ἰονίου Βουλῆς προσδιορισθεῖσα ποσότης διὰ τοὺς μισθοὺς τῶν καθηγητῶν τῆς Ἀκαδημίας, προθύμως αὐτὸς ἐπλήρωσε τὰς καθυστερήσεις ἐκ τοῦ ἰδιαίτερου αὐτοῦ ταμείου. Τῇ πρωτοβουλίᾳ δὲ αὐτοῦ συνεστήθη δημοσίᾳ βιβλιοθήκη, περιλαμβάνουσα πολλὰς χιλιάδας τόμων, ὧν τοὺς πλείστους προσήνεγκεν αὐτός, ὡς ἐπίσης καὶ τρεῖς χιλιάδας χειρογράφων.

Εἰς ἐνδειξιν δὲ πανδήμου καὶ διηνεκοῦς εὐγνωμασύνης πρὸς τὸν γενναῖον προστάτην τῆς ἐλληνικῆς παιδείας ἀπεφασίσθη, κοινῇ γνώμῃ τῶν καθηγητῶν, νὰ κατασκευάσωσιν ἰδίαις δαπάναις τὴν προτομὴν αὐτοῦ ἐκ μαρμαρίου, ἀνετέθη δὲ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου εἰς τὸν εἰρημένον ἀριστοτέχνην Προσαλέντην, ὅστις ἄριστα ἐξετέλεσε τὴν ἐντολήν, κατασκευάσας τὴν προτομὴν κατὰ πάντα ὁμοίαν τοῦ πρωτοτύπου, ἐνδεδυμένου τὴν ἀκαδημαϊκὴν τοῦ ἀρχοντος στολήν.

Ἡ ἐπίδοσις τῶν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ταύτην φοιτῶντων ἦτο θαυμασία, ἐπόμενον δ' ἦτο ὁ Λόρδος Γκυλφόρδ ν' ἀγαλληται ὑπερμέτρως διὰ τοὺς παραγομένους καρπούς. Τὴν 15 Ἰουνίου 1827, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπανηγουρίσθη ἡ λῆξις τοῦ τετάρτου ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, ἀνεχώρησεν ὁ εὐγενὴς Λόρδος διὰ τὴν Ἑσπερίαν, ὡς εἶθιζε νὰ πράττῃ κατ' ἔτος μετὰ τὴν λῆξιν τῶν μαθημάτων· ἀπῆλθε δὲ σχεδιάζων πολλὰς βελτιώσεις νὰ ἐπενέγκῃ ὑπὲρ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, κατὰ τὴν ἐναρξίν τοῦ πέμπτου ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, ἰδίως δὲ νὰ προσθέσῃ νέας εἰσόδους στηριζόμενος εἰς τὴν δεθείσαν ὑπόσχεσιν τοῦ Ἀρμοστοῦ ὅτι ἡ ἐτησίᾳ ἐπιχορήγησις τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας θὰ ἡῤῥαγεν ἐτησίως κατὰ δύο χιλιάδας ταλλήρων. Ἀτυχῶς ὁμοῦς ὁ Γκυλφόρδ δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανέλθῃ πλέον εἰς Κέρκυραν, διότι μετ' οὐ πολὺ, ἦτοι τὴν 2/14 Ὀκτωβρίου 1827, ἀπεβίωσεν ἐν Λονδίνῳ, ἄγων τὰ 61 ἔτος τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας.

Ἡ θλιβερά ἀγγελία τοσοῦτον ἐξόχου καὶ σπανίου ἀνδρὸς ἐθύθισεν εἰς βαρύτερον πένθος οὐ μόνον τὴν Κέρκυραν, ἀλλὰ καὶ σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμόν, ἀπασαι δὲ αἱ ἡμερίδες, ἰδίᾳ δὲ ἡ ἐπίσημος ἡμερίς τῶν Ἰονίων Νήσων, ζωηρότατα περιέγραψε τὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ παιδεύσει ἐπισυμβᾶσαν μεγίστην συμφορὰν ὡς ἐκ τῆς ἀπωλείας τοιοῦτου ἀνδρός. Τέσσαρες ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπίσημον θλιβερὰν ταύτην ἀγγελίαν, ἡ Ἰόνιος Κυβέρνησις διέταξε καὶ ἐγένετο δημοσίᾳ δαπάνῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Σπηλιωτίσσης ἐπίσημος ἐπικήδειος τελετὴ πρὸς μνήμην τοῦ τοσοῦτον μοχθήσαντος ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, εἰς ἣν παρευρέθη ὁ Ἀρμοστής, ἀπασαι ἐν γένει αἱ ἀρχαὶ τῆς νήσου καὶ ἀπειρον πλῆθος λαοῦ. Μετὰ τὴν ἱεροτελεστείαν ὁ καθηγητὴς τῆς θεολογίας Κωνσταντῖνος Τυπάλδος ἐξεφώνησε λόγον. Ἰδοὺ δὲ ἐν συντόμῳ πῶς περιγράφονται τὰ κατ' αὐτὸν διὰ τῆς ἐπισήμου Ἰονίου Ἑφημερίδος· «Ὁ ἱεροκῆρυξ, λέγει, δὲν ἠναγκάσθη νὰ ὁμιλήσῃ πολὺ περὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀποβιώσαντος διὰ νὰ συγκινήσῃ τὸ ἀκροατήριον· μόλις ἐπρόφερε τὸ ὄνομα Γκυλφόρδ, καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβρουον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅλων τῶν περιεστώτων, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος διεκόπη πολλάκις ἀπὸ τοὺς λυγμοὺς του. Ἡ σκηνὴ ἦτο πολὺ κατακυκλική, δὲν ὁμοιάζε παντάπασιν δημόσιον τελετὴν, ἀλλ' οἰκογενεῖας συνάθροισμα, διὰ νὰ κλαύσῃ πατέρα, τὸν ὁποῖον ἀπροσδοκῆτως ἥρπαζεν ἐκ μέσου αὐτῆς ὁ θάνατος. Οἱ καθηγηταὶ ἐθρήνουν φίλον εὐεργέτην, ἡ νεολαία γενναῖον προστάτην, ὅστις τὴν ὁδῇγει εἰς τὸ πολὺπονόν στάδιον τῆς παιδείας, καὶ τὸ ὁποῖον συνεμερίζετο τὴν λύπην ταύτην ἕνεκα ἐκείνου τοῦ αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον μόνον δύνανται νὰ ἐμπνεύσωσιν αἱ μεγάλαι ἀρεταί, ὅταν ἔχωσιν ὡς μόνον σκοπὸν τὴν παντοτεινὴν εὐτυχίαν τῶν ἐθνῶν, καλλιεργῶσάντων αὐτὴν διὰ τῆς καλλιιεργείας τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως».

Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν μετὰ τὴν ἐπικήδειον τελετὴν ὁ Ἰωάννης Καρανδηνός, ὅστις πάντοτε ἀνεπλήρου τὸν Ἀρχοντα τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων τοῦ πέμπτου σχολικοῦ ἔτους, ἐξεφώνησε λόγον, δι' οὗ ἀφ' ἐνός μὲν παρέστησε τὸ μέγεθος τῆς ἐπελθούσης συμφορᾶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα του ὅτι ὁ Μέγας Ἀρμοστής Ἀδαμ. ἤθελε χορηγήσει πᾶσαν συνδρομὴν ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῆς Ἀκαδημίας. Καὶ γὰρ μὲν ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία διετηρήθη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γκυλφόρδ μέχρι τῆς ἐνώσεως τῶν Ἰονίων Νήσων μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὅμως ὡς τὸ δένδρον, ἐκλιπόντος τοῦ καλλιεργοῦντος αὐτὸ μικρὸν κατὰ μικρὸν μαραίνεται καὶ φθίνει, οὕτω καὶ ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία, ἐκλιπόντος τοῦ προστάτου καὶ ἰδρυτοῦ, οὕτως εἰπεῖν, αὐτῆς, ἤρξατο μικρὸν κατὰ μικρὸν παρακμάζουσα, ἀμα δὲ τῇ ἐνάρξει τοῦ πέμπτου ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, γενομένη ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐφάνησαν τὰ δεινὰ ἐπακόλουθα τὰ ἐκ τῆς στερήσεως τοῦ Γκυλφόρδ, διότι ἡ Ἰόνιος Κυβέρνησις δὲν ἐπεκύρωσε τὰς νέας ἑδρας, ὡς εἶχεν ὑπο-

σχεθῇ ὁ Μέγας Ἀρμαστής εἰς τὸν Ἀρχοντα τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας Γκυλφόρδ, συνάμα δὲ ἔπαυσε πληρωνόμενον ἐκ τοῦ ταμίου τοῦ Γκυλφόρδ τὸ ποσόν, ὅπερ ἐχορηγεῖτο εἰς τοὺς καθηγητάς, εἰς τινὰς τῶν φοιτητῶν καὶ εἰς τινὰς ὑπαλλήλους τῆς Ἀκαδημίας. Μετ' ὀλίγον δὲ κατηργήθη ἡ ἱατρικὴ σχολή, βραδύτερον δὲ ἐπαύθησαν, λόγῳ οἰκονομίας, διάφοροι καθηγηταί, ἀκριβῶς δ' εἰπεῖν, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία διετήρησε μόνον τὸ ὄνομα.

Ἐκ τῶν συνοπτικῶς εἰρημένων ἐξάγεται, ὅτι ὁ Λόρδος Γκυλφόρδ συνετέλεσεν ὅσον οὐδεὶς ἄλλος πρὸς καλλιέργειαν τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ παιδείας. Ἐάν δὲ κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν ἡ παιδεία ἦναι ὠφέλιμος, κατ' ἐκείνους ἰδίως τοὺς χρόνους ὑπῆρξεν ὠφελιμωτάτη, διότι τότε συνετελέσθη καὶ ἡ ἀπ' αἰώνων προσδοκωμένη ἀποκατάστασις τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, πλεῖστοι δὲ ὅσοι ἐκπαιδευθέντες ἐν τῇ Ἑπτανήσῳ κατέλαβον καὶ διεχειρίσθησαν ἐπαξίως διαφόρους κλάδους τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας. Ἐξ αὐτῶν δ' ἐκλήθησαν οἱ πρῶτοι τῆς Θέμιδος λειτουργοί, ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι Ἀσκληπιάδαι, οἱ πρῶτοι τῆς θρησκείας ἱεροφάνται καὶ ἱστορικοί, ἔτι δὲ καὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτηρίων καὶ γυμνασίων διδάσκαλοι καὶ καθηγηταί καὶ ἐξ αὐτῶν τέλος οἱ διαχειρισθέντες τὰ τῆς ἀνωτάτης στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς ὑπηρεσίας. Οὕτω ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ ἐξεπαιδεύθησαν οἱ εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην ἐν Ἑλλάδι διακριθέντες Λέων Μελάς, Γεώργιος Βέλιος, Ἀριστείδης Μπαλᾶνος, Κωνσταντῖνος Πλατύς, Ἀθανάσιος Πετσάλης, Ἰωάννης Κόνιαρης, Νικόλαος Ἰωάννιδης, Σπυρίδων Τρικυτάφυλλης, Ἰωάννης Κυπαρίσσης καὶ ἄλλοι· οἱ ἐν τῇ ἱατρικῇ Ἀλέξανδρος Πάλλης καὶ Γεώργιος Πρινάρης, ἀμφότεροι καθηγηταί χρηματίσαντες ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ, οἱ καθηγηταί γυμνασίων καὶ διαφόρων ἐκπαιδευτηρίων Ἰωάννης Ψαρράς, Χρῆστος Βάφας, Δ. Δεσποτόπουλος, Γεράσιμος Ζωχιός, Γεώργιος Χρυσόβεργης καὶ Ἰωάννης Κόνδης, οἱ στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς ὑπηρετήσαντες τὴν πατρίδα Φίλων, Γενοβέλης, Πᾶνος, Τολμίδης, Πασχάλης καὶ ἄλλοι· ὁ πρῶτος ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων Κ. Πιττάκης καὶ τὸ σεβαστὸν μέλος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου Δημ. Μ. Βασιλείου, εἰς τῶν ὀλίγων ἐπιζώντων ἐκ τῶν ἐκπαιδευθέντων τῇ συνδρομῇ τοῦ Γκυλφόρδ, ὁ εἰς τὸν Κερδῶν Ἑρμῆν ἐπιδοθεὶς καὶ ὅστις, εὐγνωμονῶν πρὸς τὴν μνήμην τοῦ φιλέλληνος Λόρδου, κατεσκεύασεν ἰδίᾳ δαπάνῃ τὴν μάρμαρινην προτομὴν τοῦ Γκυλφόρδ, ἣν ἔστησε παρὰ τὴν εἰσοδὸν τῆς οἰκίας του.

Ὡς δὲ λίαν ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ ἀείμνηστος Φίλιππος Ἰωάννου ἐν τῷ Ὀλυμπιακῷ αὐτοῦ, οὔτε ἡ τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου προεδρεία, οὔτε ἡ μετέπειτα βασιλεία τοῦ Ὁθωνος δὲν θά ἠδύναντο νὰ διατυπώσωσιν ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον τὸ ἀρτιπαγὲς κράτος ἄνευ τῆς ἀρωγῆς τῶν ἀνδρῶν τούτων, τῶν ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ ἐκπαιδευθέντων. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου,

διὰ τῆς καλλιέργειας τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν, ἣν ἐπεδίωξεν ὁ Γκυλφόρδ, διεθερμάνθη οὐκ ὀλίγον τὸ ἐλληνικὸν φρόνημα, τὸ οἶοναί ναρκωθὲν ἐν Ἑπτανήσῳ, καὶ ἐγένετο, οὕτως εἰπεῖν, ὁ πρόδρομος τῆς μετὰ ταῦτα, ἀγαθῇ τύχῃ, ἐπιελθούσης ἐνώσεως τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Διότι καὶ μὲν ἀπὸ τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος ἄρχεται ἀναφαίνόμενος ἐν Ἑπτανήσῳ ὄμιλος λογίων ἀνδρῶν, καὶ ἡ μὲν Κέρκυρα δύνχεται νὰ καυχῇ ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι τῶν κλεινῶν θεολόγων Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἑρμαννουήλ, ὅστις, σεμνυνόμενος ἐπὶ τῇ ἐλληνικῇ καταγωγῇ του καὶ τῇ πατρίῳ θρησκείᾳ καὶ γλώσσῃ, εἶχεν ἀπαγορεύσει τὴν χρῆσιν τῆς ἰταλικῆς ἐν τῷ οἴκῳ του, ἀπαιτῶν νὰ λαλῇται μόνον ἡ ἐλληνικὴ, καὶ τῶν λογίων Μαρίου τοῦ Πιέρη, Νικολάου τοῦ Βουλγάρεως, Ἀνδρέου τοῦ Μουστοζύδη, Φραγκίσκου καὶ Στυλιανοῦ Προσχλέντη καὶ τῶν Μαντζάρων· ἡ Κεφαλληνία ἐπὶ τῷ εὐφραδέστατῳ ἱεροκλήρῳ Ἡλίᾳ Μηνιάτῃ καὶ ἐπὶ τοῖς λογίοις Νικοδήμῳ τῷ Μεταξᾷ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς Λειχούδαις· ἡ Ζάκυνθος ἐπὶ Νικολάῳ τῷ Δουκάνῳ, Ἀνδρέᾳ τῷ Κάλβῳ καὶ ἡ Λευκάς ἐπὶ τῷ Νεκταρίῳ Ζαμπελίῳ καὶ πολλοῖς ἄλλοις· ὑπῆρχον δὲ ἐν Ἑπτανήσῳ σχολεῖα καὶ γυμνάσια καὶ πρὸ τοῦ Λόρδου Γκυλφόρδ, ἄλλ' ἢ ἐνετικὴ κυριαρχία, ἡ συνεχὴς ἐπιμιξία μετὰ τῆς γείτονος Ἰταλίας καὶ ἡ ἐν τοῖς ἰταλικοῖς Πανεπιστημίοις ἐκπαίδευσις τῆς ἐπτανησιακῆς νεολαίας, πρόσθετος δὲ καὶ ἡ ἀπέχθεια τῆς προστασίας πρὸς τὴν ἐλληνικὴν ἐν γένει παιδείαν, ταῦτα πάντα εἶχον ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιδράσαι εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἰταλικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, ὥστε ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ἐθεωρεῖτο οὐ μόνον ὅλως ξένη, ἀλλὰ καὶ δυστυχῶς ὡς γλῶσσα ἀνάρμοστος εἰς ἀνθρώπους εὖ ἡγμένους. Τὴν τοιαύτην κατὰστασιν ἠθέλησε νὰ θεραπεύσῃ ὁ Λόρδος Γκυλφόρδ διὰ τῆς ιδρύσεως τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, τῆς μορφώσεως Κλήρου καὶ τῆς ἐν γένει καλλιέργειας τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων· ἰδίως δὲ ἐφρόνει, καὶ πρὸ ὀρθῆς, ὅτι ἡ σύστασις τῆς Ἀκαδημίας ἠθέλει μεγάλως συντελέσει εἰς τὴν ἐν Ἑπτανήσῳ ἀναγέννησιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, διότι οὐ μόνον ὡς ἐκ τοῦ προσιτοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως θὰ ἐπεδίδοντο πλεονεξ εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ διότι θὰ ἀπεμακρύνοντο τῆς ἰταλικῆς παιδείας.

Εὐλόγως δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ὁ Λόρδος Γκυλφόρδ ἐπραῖεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὅ,τι οὐδεὶς ἄλλος οὐ μόνον ἐκ τῶν ἄλλογενῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἡμεδαπῶν, διότι οὐ μόνον ἀπάσας τὰς ἡμέρας τοῦ βίου του ἀοιέ-ρωσεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. Παράδοξον ὅμως. Καὶ τοι τοσοῦτων ἀγαθῶν πάροχος, δι' οὐδεμιᾶς ἐξωτερικῆς πράξεως ἐξεδηλώθη ἢ πρὸς τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη. Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1836 πολλοὶ τῶν εὐεργετηθέντων ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Γκυλφόρδ συνέλαβον τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν ν' ἀνεγείρῳ εἰς τιμὴν τοῦ μνη-

μείον, ἐξεδόθη δὲ καὶ τὸ ἀπὸ 8 Ὀκτωβρίου 1836 Β. Διάταγμα, δι' οὗ ἐνεκρίθη ν' ἀνοιχθῇ ἔρανος διὰ τὰς ἀπαιτούμενας δαπάνας, μετὰ πάροδον δὲ 40 ὀλοκλήρων περίπου ἐτῶν συνελέχθη ποσὸν τι, δι' οὗ κατεσκευάσθη ὁ ἀνδριὰς αὐτοῦ, ὅστις δικαίως χάριν τῆς μεγάλης προστασίας τοῦ Γκυλφόρδ πρὸς τὴν ἐλληνικὴν παιδείαν εἶχεν ἀποφασισθῇ νὰ στηθῇ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Πανεπιστημίου, ἐνθα ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν λοιπῶν ὑπερμάχων τῆς ἐλληνικῆς παλιγγενεσίας, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν δευτέρων σκέψεων, σοφωτέρων ἴσως, ἐθεωρήθη ὅτι τοιαύτη ἐπιφανὴς θέσις δὲν ἤρμοζε, φαίνεται, εἰς τὴν προτομὴν τοῦ ἐκθύμως ἀγωνισθέντος ὑπὲρ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων εὐγενοῦς Ἀγγλου, τοῦ συντελέσαντος νὰ ἀναδειχθῶσι καὶ τινες ἐκ τῶν πρώτων καθηγητῶν τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου. Μετὰ πολλὰς δὲ συζητήσεις, οὐχὶ ἀσυνήθεις παρ' ἡμῖν, ἀπεφασίσθη ὅπως ὁ ἀνδριὰς αὐτοῦ ἀποπεμφθῇ εἰς Κέρκυραν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἔτυχε καλλιτέρας ὑποδοχῆς, διότι καὶ ἐκεῖ δὲν ἐστήθη, ἀλλὰ κεῖται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ἰονίου Γερουσίας, ἐνθα, κατὰ περίεργον σύμπτωσιν, κεῖται ἐρριμμένη καὶ ἡ προτομὴ αὐτοῦ, ἡ ὑπὸ τοῦ Προσαλέντη γενομένη, ὡς ἄνω εἴρηται, δαπάναις τῶν καθηγητῶν τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας.

Βεβαίως ὁ εὐγενὴς Λόρδος ἀγαθοεργῶν δὲν ἔπραττε τοῦτο ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ἀνδριάντων καὶ ἐκδηλώσεων εὐγνωμοσύνης. Αἱ εὐγενεῖς ψυχαί, ἀγαθοεργοῦσαι, πράττουσι τὸ ἀγαθὸν μόνον ἐνεκὰ τῆς πρὸς αὐτὸ στοργῆς, οὐδ' ἀγνοοῦσιν ὅτι ἡ ἀδικία δὲν εἶναι τι ἀσύννηθες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς καὶ ὅτι ὁ λίθανος πρὸς τοὺς τεθνεῶτας δὲν εἶναι ἀμιγῆς ἐκμεταλλεύσεως συμφερόντων ἰδιωτελῶν, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι οἱ εὐεργετούμενοι χρέος ἀπαράιτητον ἔχουσι νὰ ἐνδείκνυνται ἐμπράκτως τοῖς εὐεργέταις αὐτῶν τὴν δικαίαν εὐγνωμοσύνην των.

Περαίνων τὴν μικράν μου ταύτην ἀφήγησιν περὶ τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός, ἅς μὴ ἐκληθῶ ὡς ἔχων τὴν ἀξίωσιν, ὅτι διὰ τοῦ ἀσθενοῦς μου λόγου ἀπέδωκα εἰς τὸν εὐγενῆ Λόρδον πρῶτος δικαιοσύνην. Παρὰ πολλῶν ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ ἐξόχου τούτου ἀνδρός· ἀπλῶς ἐθεώρησα καθήκόν μου νὰ ὑπομνήσω τὸ ὄνομα τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἑλλήσιν ἐπιστήμης ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ τούτῳ σωματείῳ, ὅπερ, τελοῦν εὐτυχῶς κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα του, ἔχει βεβαίως καὶ τὴν ὑποχρέωσιν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἀνακεφαλαιώσῃ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐπιστημονικῆς κινήσεως.

Στμος Κ. Μπαλᾶνος.